

Victor Westhofflezing 29 mei 2019

Hoe keren we het Antropoceen?

Lieve mevrouw Westhoff, geachte meneer de Rector, dames en heren.

We zijn deel van het geheel van leven, we zijn dat vergeten en daardoor de weg kwijtgeraakt. Het wordt tijd dat we dat beseffen.

Mijn vader was medeoprichter van het Wereld Natuur Fonds. Magnifiek hoe in die tijd het besef ontstond dat de natuur moest worden beschermd tegen het oprukkende, en steeds intensiever wordende landgebruik door de mens. Het was heel belangrijk dat er toen een streep in het zand werd getrokken, om uitzonderlijke gebieden te beschermen. En ook nu nog is dat helaas onverminderd nodig; de strijd van de mens tegen de natuur gaat nog steeds onverminderd door. Eigenlijk vanuit de misvatting, of de menselijke arrogantie dat wij belangrijker zijn dan de overige natuur; een hardnekkige Cartesiaanse gedachte, want dat wat geen geest in zich draagt is immers minder? In ieder geval heeft deze misvatting geleid tot een diepe kloof, een scheiding tussen mens en natuur, met alle consequenties van dien.

Ons territoriale en koloniale gedrag heeft ons gebracht tot waar we nu zijn: het Antropoceen. Het menselijk handelen is nu bepalend voor de toekomst, niet alleen voor onszelf als menssoort, maar we slepen vele dier- en plantensoorten mee in ons kielzog naar de rand van de afgrond.

We hebben onszelf in het centrum van het leven gezet. Dat kan geen toekomst hebben. We kunnen immers niet leven zonder de bomen en de overige plantenwereld voor de nodige zuurstof, de mineralen in het gesteente, de dieren in hun vele vormen en gedaanten. We zijn deel van het geheel van leven, we zijn dat vergeten. Het wordt tijd dat we dat beseffen.

Dus: is ondanks de grootse en voortdurende inzet van de natuurbescherming het *gedrag* van de moderne mens *wezenlijk* veranderd? Nee.

We gaan maar door de Aarde tot op het bot uit te buiten: de moorden op de neushoorn gaan ondanks alles door, met alle kwalijke zaken daar omheen; het gebruik van plastic verandert maar niet; iedere dag verdwijnen er weer vele hectaren tropisch regenwoud... Het laatste rapport van de Verenigde Naties wijst erop dat een miljoen planten- en diersoorten dreigen uit te sterven in de komende decennia door menselijk toedoen. enz enz...

Ondanks alle berichtgeving zijn er nog te weinig mensen die zich echt bekommeren om de natuur. In een mooi artikel in Trouw over zijn boek Extinctie zegt René ten Bos: 'We sterven uit, maar het laat ons koud'. De natuur blijft een *backdrop* voor rust en genot, maar heeft niets of weinig te maken met ons dagelijks leven. In ons dagelijks bewustzijn zijn we ook niet bezig met dankbaarheid voor de gulle gaven van de natuur. Dat voedsel het leven mogelijk maakt is 'gewoon', je koopt het in tien minuten bij Albert Heijn. Ik denk dat doordat we zo ver zijn afgedwaald van de natuur en we de wereld zo grondig hebben onttoverd, en die zo veraf ligt van ons dagelijks leven, we de urgentie van een klimaatakkoord niet zien noch willen zien. We liepen dan wel met zo'n 40 duizend mensen op de klimaatmars, maar dat is niet genoeg. Het punt is, dat als je niet persoonlijk wordt geconfronteerd met het uitsterven van soorten, of een klimaatvluchteling bent, of de schaarste en droogte niet kent, het een ver-van mijn-bed-show blijft. Het gaat aan de meeste mensen voorbij. Geen tijd. Val me niet lastig.

Het is tijd dat we weer nadenken over de relatie tussen mens en natuur. Het is tijd voor een nodige her-evaluatie; voor een herpositionering van onszelf op en met deze Aarde. We zijn hier allemaal, ieder op een eigen wijze, betrokken bij de natuur.

Maar hoe ervaren we haar? Wat vóelen we? En hoe geven we daar uiting aan?

Het is bekend dat ons gezamenlijke on-duurzame gedrag leidt tot zelfvernietiging. We weten dat we ons niet langer mogen opstellen als eigenaar van de Aarde, en ons veeleer dienen te gedragen als partner en als deel van, deelgenoot van de natuur, want dát zijn we!

Dat besef groeit gelukkig gestadig bij mensen. Maar, hoe doe je dat: deel zijn? Hoe lééf je dat?

Het intellect van de mens is schijnbaar onuitputtelijk: de kennis over de natuur is groot en mede door u en andere wetenschappers groeit die kennis voortdurend. Maar met de vraag hoe je het deelgenootschap van, of partnerschap met de natuur lééft, begeven we ons in een *ander domein*: in dat van luisteren om werkelijk te horen, kijken om werkelijk te zien, van voelen en ervaren, intuïtie ook. Het vraagt ons als het ware 'ons te voegen' in de natuur, in plaats van haar te observeren. Om dat optimaal te kunnen, vraagt om de rationele kennis op momenten los te laten, en je geheel open te stellen. Zodoende kunnen de ervaring en de rationele kennis elkaar ontmoeten en inspireren. Dit kan een mooie uitdaging betekenen.

Ik weet vele malen minder van de natuurlijke wereld dan u in deze zaal, en vind het moeilijk om ontvankelijk te zijn; mijn vooringenomenheid die tussen mij en de overige natuur staat, los te laten om de ander, het andere te ervaren, te ondergaan, zonder dat het in eerste instantie iets hoeft op te leveren. Om níet te duiden, maar te ervaren. Maar is het niet juist zo dat door ontvankelijk te zijn en open te staan voor de ander, die ander zich juist kenbaar kan maken, zodat er een wederzijdsheid kan ontstaan? Heeft u ook die ervaring?

Kan je buigen voor het karakter van de boom; de wind je laten strelen; stilzitten bij een bloem; meevliegen met de vogel, de zon in jou laten schijnen? De andere natuur zien als een Gij, die respect verdient, recht op ruimte, eigenheid, adem. En mag je

ontroering er zijn, je gevoelens, die daarbij opkomen: je wanhoop, je verdriet, vreugde, plezier? Nogmaals, waar is de betovering gebleven? De rituelen? Waar zijn we nog diep dankbaar voor?

Als we spreken over een duurzame samenleving, spreken we dan ook als partner of participant van de natuur? Gaat het 'wij' dan alleen over mensen, of zit die zon, die bloem, die wind, die wolk, dat dier, die rots in je woorden besloten?

Spreek je over biodiversiteit, of over de kleur, de vorm, de toon, zoals je je partner zou beschrijven?

Mag ik u meenemen op een fictieve wandeling?

Vier uur s'ochtends, de mist ligt over de weilanden, een maancirkel van zwaar goud hangt er laag boven. Eén stralende ster vertelt je over hoop, over wat licht vermag. De bomen houden hun adem in. Stilte alom. Een stilte die een totaal andere zeggenschap heeft dan mensen-woorden. Het is nog donker en de natuur is vol nachtelijke geheimen.

Een uur later: laarzen aan, jack aan en naar buiten.

Onweerstaanbaar al dit leven. Je ademt het in. Dauwdruppels vol regenboogkleuren. De sappige bosgrond veert onder je voeten, de veelheid aan groen is duizelingwekkend. Je kijkt omhoog naar het vroege blauw van de lucht en ademt het in. Net voor je neus hangt een heel klein vliegje, de vleugels wijd open vangen het licht. Je opent je naar dat vroege heldere licht, terwijl je je handen diep in het volle mos verbergt. Sterrenmos. Ach, één stammetje mos te zijn, zonder zorgen, zonder wéten van de complexe wereld van de mensen. Je wordt heel even het mos en voelt je verbonden met kosmos en Aarde, en ademt het in. Dan verder lopend ervaar je de bomen die geworteld, geduldig staan door de seizoenen heen, altijd op diezelfde plek. Je wordt nu even die boom, voelt hoe je in je lengte naar de hemel en in de Aarde reikt; deel van het al. Je ziet beweging en staat pal naast een ree. Even contact, dan weer weg. Het dier neemt zijn ruimte.

Dan brengen je benen je verder, de bergen in en op. Je houdt van de ruige stenen en rotsen, voelt op hun huid de warmte van de vroege zonnestralen. Wend je naar de zon en begroet haar nu met

open armen en open hart. Licht, dat deel is van jou en jij van het licht. Kracht die alle leven verlicht en doet groeien. Je wordt de zon en straalt jouw licht uit naar de wereld. Je bent een mens, verbonden met hemel en Aarde. Ook jij, mens, een verbindende schakel. Je merkt dat het paarse bergviooltje op je pad een glimlach in je teweegbrengt; die glimlach wil je doorgeven aan de boom, de vogel, de mens. Die liefde wil je uitdragen. Je wendt je naar het dal, waar huizen, mensen, kinderen, koeien en andere huisdieren wonen en je kijkt ernaar.

Hoe leef je, en hoe wil je leven, vanuit het bewustzijn van de natuur in je en om je heen? Vanuit het bewustzijn dat het anders kan, het anders moet...

(Tot zover de wandeling.)

Boos zijn op de mensheid heeft geen zin want je bent er deel van. We kunnen terug willen grijpen naar 'vroeger', maar het is realistischer op basis van wat we nu weten bewuste keuzes te maken voor een duurzame toekomst.

Terug behelst weinig energie; vooruit daarentegen is vol beloftes en beweging. Ik denk daarbij niet alleen aan de mogelijke en zeer nodige technische oplossingen. Het is verlokkelijk ervan uit te gaan dat die álles zullen moeten en kunnen oplossen. Dan kunnen we ons hoofd in het zand steken en maar blijven consumeren. Dat is helaas een enorme valkuil en, je ontloopt jouw mogelijkheid van jouw eigen inbreng.

De titel van het voorlaatste VN-rapport over de alarmerende toestand van de Aarde luidt: 'Milieuproblemen bedreigen de volksgezondheid'.

Wordt ook hier weer vergeten wie die problemen hebben veroorzaakt?

Wij leven mentaal en fysiek ongezond en daardoor is de Aarde ongezond. Het prachtige natuurlijke evenwicht is ontwricht. Een gezonde mens bevordert een gezonde Aarde. En omgekeerd: wat we ontwrichten, ontwrichten we tevens in onszelf. Oftewel, om

weer met René ten Bos te spreken: 'We vernietigen iets door het ons te willen toe-eigenen.' Zo simpel is dat. Zo dramatisch is dat.

Ja de industrie zal meer belasting moeten gaan betalen maar wij consumenten kunnen bewuste schone keuzes maken. Ook de dagelijkse keuzes van ieder van ons zijn bepalend voor de toekomst van de Aarde en het leven. Het begint op het persoonlijke niveau. Bij een persoonlijk commitment. Het punt is dat we niet veel langer kunnen dralen, want dan is er zoveel ontwricht in de natuur, dat dit niet meer terug te draaien valt.

Ik heb lang de natuur als vanzelfsprekend ervaren, dat was in mijn jeugd algemeen zo. Tot pas na mijn 40ste, op een moment dat ik alleen op vakantie was in de Alpen. Door oververmoeidheid waren mijn ego-grenzen als het ware weggevallen, waardoor ik openstond voor de prachtige natuur om mij heen: ik voelde mij opgenomen in de natuur. Het ik en de ander veranderde in een totaal 'wij'.

Ik vermoed dat meerderen van u hier aanwezig een dergelijke ervaring hebben meegemaakt, een ervaring waarvoor woorden tekortschieten. Het was een onvoorstelbaar ontroerend moment, waarop een verbinding ontstond die daarna is gebleven. Met tevens het besef van en de pijn over, wat het *verlies* van die verbinding betekent. Het heeft mijn verdere werk bepaald. Daar is mijn persoonlijke *commitment* uit voortgekomen. En mijn zoeken naar hoe als mens die levenskracht én de kwetsbaarheid van al dat leeft, die immense liefde- want zo voel ik het - niet te kwetsen, te krenken, te kleineren, te vervuilen, te negeren.

Die ervaring heb ik tenslotte omgezet in actie.

In eerste instantie door het boek *Dialogo met de Natuur* te schrijven, dat met veel controversie werd ontvangen. Aan de ene kant kreeg ik prachtige en ontroerende brieven. Eén brief zal ik nooit vergeten, het was iemand die schreef: 'ik heb mijn gordijnen weer opengedaan.' Maar de pers viel over mij heen met bespotting, ja bijna woede, want ik praatte met bomen... Ik kende

toen eigenlijk niemand die mijn ervaringen deelde, (waarschijnlijk omdat daar ook niet gauw over wordt gepraat, wat jammer is...) en ik ben gaan zoeken naar gelijkgestemden, als steun in de rug en om mijn kennis te verbreden. Dat resulteerde in een nieuw boek, 'Aarde ik hou van jou'. Daarin interview ik samen met journalist Jessica van Tijn, dochter van Joop van Tijn, twaalf mensen wereldwijd die op verschillende wijze zich deel voelen van de natuur. Ik noem er enkelen:

De kleine moedige vrouw Rigoberta Menchú Tum, die vanuit de Maya kosmologie leeft. Op mijn vraag 'wat is natuur?', was haar antwoord: de samenkomst van levens, van tijden en vooral van personen die samen een weerklank vormen van het leven. Wij zouden geen 'leven' zijn als we niet zouden delen met anderen.' Ons westerse gefragmenteerde denken kent zij op geen enkele manier; verbondenheid met alle leven is haar vanzelfsprekende waarheid; Professor Matthijs Schouten, die mij een kijk op de wereld leerde vanuit een boeddhistisch perspectief; de leeuwenman Gareth Patterson uit Zuid-Afrika, hij werpt zich op om de '*canned lion industry*' (letterlijk, de ingeblikte leeuwen industrie) aan het licht te brengen en een halt toe te roepen, met gevaar voor eigen leven, omdat daar miljoenen in omgaan; de Japanner Emoto Masaru, analist van de magnetische resonantie in water; kent u zijn foto's van waterkristallen?; Professor Rupert Sheldrake, zijn specifieke onderwerpen zijn de morfogenetische velden en de betekenis van het heilige; voor mij was verrassend de rust die hij gevonden had door de wereld te aanvaarden zoals die is en toch onvermoeibaar het functioneren van de natuurlijke wereld te onderzoeken en te bevragen; Arne Naess, grondlegger van de filosofie van de diepte ecologie. Op mijn vraag 'hoe inspireert de natuur u?', was zijn antwoord: 'Vlak bij mijn berghut is een geweldige berg. Ik geloof dat ze mij wel leuk vindt! Ik observeer haar heel nauwlettend. Het maakt de plek nog specialer voor mij, zelfs als er een verschrikkelijke storm woedt. Zo is driekwart van het dak eraf gevlogen, terwijl ik in de hut zat. Ik heb het ervaren als iets goeds van de natuur, want het laat zien dat er

iets sterkers bestaat dan wij! Maar wat nog belangrijker is: als je van de natuur houdt, bestudeer haar dan'.

Mijn volgende vraag: 'zou u kunnen zeggen dat u in dialoog met de natuur bent, als het dak door de wind wordt meegenomen?' Met diepe overtuiging antwoordt Naess: 'O ja! Zij praat ook terug! Het is een enorme test om deze dialoog aan te gaan. Om alleen maar te zitten, zestig minuten lang en te luisteren naar wat de bomen te vertellen hebben. Wat ik probeer te zeggen is dat de bomen iets uitdrukken, laat het tederheid zijn, depressie of een bepaalde klacht. Het is goed om hun taal te leren en hen als levende wezens te behandelen.'; Jane Goodall, zij zei: 'het enige waar we naar moeten streven is een duurzame levensstijl'; we kennen haar natuurlijk van haar studie van en met de chimpansees. Zij antwoorde op mijn vraag hoe de natuur haar inspireert: 'Dat doet zij zeker. Zij brengt mij terug naar mijn kinderjaren, waarin alles geweldig was, en je de hele tijd 'oooo' riep uit verwondering. Dat ben ik nooit meer kwijt geraakt'; James Wolfensohn, toentertijd directeur van de Wereldbank: hij sprak over de natuur als het evenwicht tussen alle levende wezens op deze planeet, inclusief de mens en zei: 'Ik geloof dat je niet naar milieuzaken kunt kijken zonder ook de spirituele, de geestelijke component mee te nemen'. Voor hem heeft alles sowieso met alles te maken omdat hij in grote verbanden denkt; waarbij armoede centraal staat, en dat heeft natuurlijk ook alles met klimaatverandering te maken.

Een boeiende reis werd het! En ik stond niet meer alleen in mijn kwetsbare ervaringen. De eenheid van alle leven die de oude culturen als vanzelfsprekend ervaren, bleek in de moderne wetenschap onderzocht te worden.

Ik heb het NatuurCollege opgericht, om in Nederland de ideeën en ervaringen verder te laten verspreiden. Het bestuur is uitgegroeid tot een prachtige kring van deskundige mensen uit verschillende achtergronden en met verschillende interesses. We zien ons werk als een steen die wij van tijd tot tijd in de vijver van de samenleving gooien, via de media, boeken, spreekbeurten en door rondetafelgesprekken te voeren met sectoren uit de samenleving.

We praten over duurzaamheid, maar dan over de vraag hoe je er persoonlijk in staat en hoe je elkaar in het transformatieproces kan ondersteunen. O.a. KLM, de Schipholgroep, vertegenwoordigers van media, een cirkel van NGO's; en vertegenwoordigers van de wetenschap, hebben rond onze tafel gezeten.

De rode draad voor mij in dit alles is mens en natuur weer bij elkaar te brengen; door het bewustzijn te bevorderen dat wij deelgenoot zijn van de 'Symfonie van het Leven' zoals wijlen Thomas Berry dat zo mooi zegt.

Het opzetten van het kinderprogramma NatuurWijs volgde enige jaren later: kinderen in schooltijd mee naar buiten te nemen om een vriendschap met de natuur te bevorderen. Door in de eerste plaats hun hart te openen naar de natuur, hen verder praktische vaardigheden te leren, zoals b.v. een insectenhotel te maken, en hen ook kennis van de natuur bij te brengen. Dat begon in samenwerking met Staatsbosbeheer en de Universiteit Utrecht (later de Wageningen Universiteit) en is uitgegroeid tot de onafhankelijke Stichting NatuurWijs. We hebben inmiddels zo'n 53.000 kinderen bereikt en hebben de ambitie op een zeker moment alle kinderen in het land minstens eenmaal drie dagen per jaar te hebben kunnen aanbieden! Maar, daar moesten Natuurwijzers voor worden opgeleid. Daar heb ik mij in eerste instantie voor ingezet met een collega en nu zijn er zo'n 100 actieve Natuurwijzers die in het hele land kinderen mee naar buiten nemen.

Meer hier over kunt u vinden op de ontzettend mooie en leuke website van NatuurWijs.

Ondertussen was ik naar de viering van het honderdjarig bestaan van het Krugerpark in Zuid-Afrika gegaan met mijn vader. Daar gingen we naar de dieren kijken in de bekende safari Toyota's. We stopten bij drie neushoorns die koddig tegen elkaar aanlagen, van groot naar klein. Binnen een mum van tijd waren er wel tien auto's op dezelfde plek, vol foto's schietende toeristen. Hetzelfde gebeurde bij ieder dier dat we zagen. Het kan niet anders dan dat

dit storend is voor dieren. We rijden tenslotte zomaar hun *comfort zone* binnen. En ik dacht: dit moet anders kunnen. Binnen een jaar had ik een terrein gekocht in de Karoo, een halfwoestijn-gebied in de Sneeuwbergen van Zuid-Afrika. Een koeien- en schapenboerderij. De boeren hadden het financieel heel moeilijk, door de concurrentie vanuit Nieuw-Zeeland, en veel land stond al lang te koop. Om een heel lang verhaal kort te houden zal ik vooral het aspect vertellen dat te maken heeft met de titel van deze lezing.

De eerste paar jaar leefde ik daar zes maanden aaneen alleen, in een kleine *cottage*, die ik opknapte; met een derdehands *pick-up truck*, soms kwam er water uit de kraan soms niet. Ik beliep het land, urenlang. Dan weer besloot ik zelf waarheen, dan weer liet ik mijn voeten de weg zoeken. Interessant was hoe ik in het laatste geval op verborgen mystieke plekken kwam, die ik anders niet zou hebben gevonden. Grote, driehonderd miljoen jaar oude rotsformaties die als wachters over de valleien waken, kleine bijzondere plekjes met varentjes en bloemetjes in de uitgesleten rivierbeddingen met dat kleine restje water van een lang vervlogen regen om van te leven; en op de toppen van de bergen, de adembenemende uitzichten van almaar verdere bergketens, die in de verte blauwachtig de eeuwen door mooi staan te zijn. Door zo alleen in een ruimte van 5.000 ha te lopen, in de rivieren te baden, stil te zitten en te liggen, te voelen, te leren zijn, werd ik deelgenoot van dit land. Er ontstond een verbinding, een wederzijdsheid. In de vroege ochtend op een rots zittend bij de *cottage*, groette ik de dag en genoot van de diepe territoriale roep van de mannetjes *baboons*, de bavianen, en brulde vrolijk terug. Op een gegeven moment, toen de oude boerderij was opgeknapt en als gastenhuis kon worden gebruikt, was het tijd om inhoudelijk iets te gaan ontwikkelen. In Nederland gaf ik al cursussen om mens en natuur bij elkaar te brengen en het leek een goed idee om dat hier ter plekke verder te ontwikkelen. Door het lopen en zitten en zijn, het ontdekken en ondergaan van Bergplaas, zo heet het Natuurreservaat, kreeg ik als het ware vanzelfsprekend ideeën aangeboden voor oefeningen, door de aanwezige uitgestrekte, harde maar prachtige natuur, de rotsen,

de bloemetjes, de plasjes water in de drooggevallen rivierbeddingen, heel soms de verzadigende regen, de weidsheid en het samenspel van landschap, dier en plant en water en wind en de zon. Die oefeningen zou ik gaan gebruiken om mensen nader tot de natuur te brengen. De eerste cursus was met mensen uit de omgeving en kennissen van de burens, die op een uur afstand wonen op vergelijkbaar terrein en die mij hielpen de juiste mensen te vinden voor het opruimen van de veehekken en het opknappen van de huizen. Er was één zwarte man bij in de cursus, een !Xosa, Nkululeko is zijn naam. Aan het eind van de cursus zei hij weer in het leven te geloven nu een witte vrouw deze levensvisie uitdroeg en hij vroeg te mogen blijven. Hij werd zo'n zeven jaar lang de waker over het terrein als ik weg was en ook zijn aanwezigheid was helend voor het land. Door de apartheid had geen zwarte man vrij in dit gebied kunnen rondlopen.

Ik heb een boek geschreven over de 15 jaar blij en vrij, hard werken op Bergplaas en wat het heeft betekend in mijn leven. Het heeft mij gevormd, vervuld, veel geleerd en misschien is daarbij het belangrijkste, ik heb daar geleerd mij te voegen in het landschap.

Even terzijde: Het heeft die 15 jaar geduurd om officieel Natuurreserveaat te mogen heten. We hebben een status gekregen net onder die van nationaal park. Op deze 5.000 ha land is de unieke biodiversiteit van de Karoo hersteld. Dit stuk Aarde kan niet meer worden misbruikt, hier kunnen Shell noch een andere oliemaatschappij, naar schaliegas boren. Want dat was hun intentie...

Op Bergplaas heb ik samen met een collega, een cursus ontworpen die ik *Spirit of the Wild* heb genoemd. Daar trainen we park gidsen, studenten en *trackers* en jongeren uit de *Townships*, *Spirit of the Wild* gidsen te worden, om toeristen in de parken en kinderen (vooral in de *townships*), met de natuur te verbinden. Heel duidelijk ontstaan, in die drie weken durende cursus, een groeiende eigenwaarde, een groeiende innerlijke kracht. Juist door de verbinding met de natuur.

Zo bieden we ook de leiderschapsweken aan voor MBA-studenten van de Erasmus Universiteit. Ook daar ervaren studenten een diepgaande verandering in zichzelf en in hun wereldbeeld. Voor mij is dat een levend bewijs hoe belangrijk onze verbinding met de natuur en met onze innerlijke natuur is voor een evenwicht in ons leven.

Vooruitziende mensen hebben de natuurbescherming opgezet. We doen nu pogingen om de vervuiling terug te dringen en schone energie op te wekken. Deze tijd is een walhalla voor technische breinen.

Het is niet genoeg. Het zal niet genoeg zijn.

Want we vergeten de binnenkant, onze binnenkant.

Het is buitengewoon moeilijk om voor 2020 de CO2 uitstoot naar 2% of 1 1/2 terug te dringen, en het is nog vele malen moeilijker om als mens te transformeren van consument, naar participant, en deelgenoot. Een stap anders te zetten ten gunste van al het overige leven. Toch is het geen utopische gedachtegang, als ik jongeren zie en hoor voor wie het deelgenoot zijn van de natuur, natuurlijk, ja zelfs vanzelfsprekend is.

Het begint bij het persoonlijke. Het commitment als Aardemens. Duurzaamheid van binnenuit. Liefde is daarin de drijfveer en de wegwijzer.

Ik denk dan aan het geniale project van Willem Ferwerda, Commonland. Dat investeert in het herstel van landschappen door het evenwicht te zoeken tussen vier opbrengsten: winst voor de natuur, voor sociale omstandigheden, op economisch gebied en in termen van inspiratie.

Ik denk aan Jane Goodall's projecten, met name het *Roots and Shoots*-project waarin kinderen betrokken worden bij de natuur. Ik denk aan Fête de la Nature, dat we geïnspireerd door Frankrijk en Zwitserland naar Nederland hebben gebracht. En waarin in mei drie dagen lang de natuur wordt gevierd, door allerlei spontane kleinschalige activiteiten, die mensen lokaal bedenken.

Ik denk aan NatuurWijs en Bergplaas, waar ik eerder over sprak.

De natuur vraagt je jezelf te zijn, de natuur kent geen oordeel; heeft lak aan ons gedoe, maar lijdt er wel onder: zonder oordeel. Sterker nog: de natuur geeft je onophoudelijk de ruimte om te zijn wie je bent. Een ruimte waarin je waarachtigheid ontmoet, en je volledig jezelf kan zijn. De natuur: dat zijn ook wij!

De gezondheid van de Aarde en die van de mensheid gaan samen op.

We kunnen geen toekomst bouwen op dreiging die op ons afkomt, op angst, ontkenning, schaamte of schuld; want die leiden tot zwaarte en verlamming. Laten we gevoelens van liefde en verbinding omzetten in daadkracht. Laat de bloem zich in jou ontvouwen, het geduld van de boom je sterken, de alertheid van het dier je wakker houden, het licht van de zon naar je mede-Aarde bewoners, in al hun diversiteit, stralen en laat de wind je inspireren om onnodige structuren los te laten. Met andere woorden, gun de natuur je te vergezellen in je leven.

We zijn vrij eigen dagelijkse keuzes te maken, grenzen te stellen. Jouw keuzes, over voeding, kleding, vliegen, over relaties, opvoeding, evenals in de beroepsfeer... kortom jouw levensstijl, *is jouw vrije keuze.*

En zeker in een land als Nederland is die vrije keuze er! Uw en mijn levensstijl hebben een grote invloed op onze omgeving, en kan inspirerend zijn, ten goede of ten kwade. Het wereldbeeld en de daaruit voortkomende levenshouding van ieder individu is medebepalend voor de toekomst van het geheel van leven. Laten we daar helder over zijn. U, jij hebt deel aan het co-creëren van de toekomst. Dat doen we allemaal samen. *Hoe mooi is dat.* Dat geeft het leven toch al zin?! Als je leven ertoe doet voor de ander?

James Lovelock zei toch: *“If we can’t ‘heal the planet’ directly, we may be able to help the planet heal itself.”*

Of je wilt of niet, we zijn medeverantwoordelijk voor de toekomst van het leven op Aarde.

Een ecologische levenswijze, betekent automatisch dat we uit ons kleine ikje stappen, het cirkeltje waarin we leven, omdat je je deel weet, ingelijfd in het ecosysteem Aarde. Je maakt je keuzes dan vanuit verbondenheid met het leven. Het, jouw, leven wordt een leven als één groot experiment vanuit die verbondenheid, die verwantschap. Het is een weg die steeds nieuwe dimensies opent en nieuwe vergezichten biedt. Momenten soms zo mooi dat het pijn doet; soms ook zo verdrietig als je de consequentie van het mens-zijn ziet, als je weer geconfronteerd wordt met verwoesting en zinloosheid.

Het vraagt moed je over te geven aan een nog niet bekend pad, dat ons van de kolonist - die inneemt en zich toe-eigent en zijn wil aan de wereld oplegt -, naar een pad, een weg, van de ontdekkingsreiziger die zich steeds door de wereld laat raken en beroeren en daardoor tot nieuwe inzichten komt; die ontvankelijk kan worden voor de kracht die door alle leven stroomt. Dan hebben we het over samen.

Wat zou er gebeuren als we niet meer tegenóver de natuur zouden staan en een kwaliteit in ons zouden leren ontwikkelen om waarlijk open te staan naar de ander. Zoals in de wandeling van daarnet, zoals in mijn ervaring in de bergen, en met Bergplaats. Kan dat dan niet aansluiten bij uw studie over wat het landschap nodig heeft? Want: wat zegt dat landschap over ons en wie wij zijn als we het werkelijk ervaren? Wat kunnen wij leren van de leefstijl van de dieren? Van de samenhangen, van de verhouding tussen de bomen, tussen al het leven? Gun de natuur ook deelgenoot van *jou* te zijn, als een goede en wijze vriend of vriendin. Kortom, wat wijst het landschap met al het leven daarin ons over een weg naar gezond leven, biodiversiteit-herstel en vitaliteit, en komen zo niet kennis én ervaring samen? Kan de wetenschap die het wonder van de natuur blootlegt, die vernoemde manier van je 'voegen in het andere', het inter-zijn, stimuleren?

Een dialoog tussen die twee kanten van de mens, kan nieuwe horizonten openen.

Ik wil u voorlezen uit een studie over wolven en het helen van ecosystemen door de stichting *Living with wolves*:
(als een voorbeeld van ‘niet tegenover de natuur staan’)

HOW WOLVES HELP

“Wolves play a very important role in the ecosystems in which they live. Since 1995, when wolves were reintroduced to the American West, research has shown that in many places they have helped revitalize and restore ecosystems. They improve habitat and increase populations of countless species from birds of prey, ... to even trout. The presence of wolves influences the population and behavior of their prey, changing the browsing and foraging patterns of prey animals and how they move about the land. This, in turn, ripples throughout plant and animal communities, often altering the landscape itself. For this reason, wolves are described as a “keystone species,” whose presence is vital to maintaining the health, structure and balance of ecosystems.”

Wij hebben de wolf terug in Nederland, en er wordt meteen geroepen ‘weg ermee’, of iets in die geest, want het komt ons niet uit. Maar als we geduldig wat zouden afwachten, zou het interessant zijn te ervaren wat hun aanwezigheid met de natuur zal doen.

Een Aarde-, of ecologisch bewustzijn en een ecologische levensstijl, leiden onherroepelijk tot het ontdekken hoe het is om mens te zijn. Ze halen je weg uit je beperkte kring van leven. Je wordt opgenomen in het wezen van het bestaan. Het is een

levensweg, een experiment, dat nooit is afgerond, of een bestemming heeft bereikt.

De zoektocht naar verbinding met de Aarde, brengt een levensstijl teweeg wég van het materiële groei als doel van het leven. Die verbondenheid met de natuur doet mij persoonlijk stap voor stap ontdekken wat het is om mens te zijn, degene die ik waarlijk ben.

De Franse filosoof Latour zegt vrij vertaald: het commitment aan de Aarde creëert een nieuwe planetaire solidariteit tussen al wat leeft op deze mooie planeet.

Ik ben het met hem eens. Want de treurige scheiding tussen mens en natuur *verandert* daarmee in een respectvolle samenwerking. Bescheidenheid door bewustzijn. Er ontstaat een hernieuwd evenwicht.

Ik wens ons een mooie verdere ontdekkingsreis:

Van de ons toe-eigende destructieve en koloniale menselijke drijfveren, losgeslagen van de natuur in en om ons, naar omármende drijfveren én het verlangen naar een álgeheel, inclusief welzijn, in een steeds diepere relatie met de natuur en met onze eigen innerlijke natuur als kompas.

Niet overlevend, maar *lévend*.

Dát is duurzaamheid van binnenuit, een ecologische levensstijl als toekomstvisie.

Liefde is daarbij de drijfveer.

Is er dan toch een weg om het Antropoceen te keren? En ligt die niet al voor ons? Voor jou? Voor u? Voor mij?

Wij kunnen die weg bewandelen.....